

JÓ ESTÉT!

Negyed négy; most jön a krízis.

Bálint az ablak előtt állt, és a hullámos üvegen át az utcát nézte.

Az a kövér felhő mindjárt rácsúszik a napra, a szemközti ház piros teteje megbarnul, a sárgás fal zöld lesz, majd lassan minden szürkére, később feketére változik. Egy-két ablakban kigyullad a villany, aztán lassan le lehet feküdni. De addig még legalább öt órát kell várni. Őt egyformán hosszú, kikerülhetetlen órát.

A felhő tényleg rácsúszott a napra, és a piros tető meg a fal hirtelen megsötétedt. Bálint a hideg ablaküveghez szorította a homlokát.

Még öt óra, öt egyformán hosszú, kikerülhetetlen óra.

Az utca üres volt. Az öregasszony, aki ilyenkor szokta erre tolni a csomagokkal megrakott, foltos gyerekkocsiját, már elment, a lódenkabátos öregúr meg már a múlt vasárnap se jött. Úgy látszik, beteg, de az is lehet, hogy meghalt azóta. A mozdonyvezetők az ikrekkel csak később indulnak el. Még rájuk is várni kell, legalább egy órát. Egy egész órát.

Igen, várni kell! Várni, amíg vendégségbe indulnak az emberek, amíg Margit néniék felébrednek a konyhában, várni, amíg a házmester részegen megjön a bokszmeccsről, amíg Margit néniék újra ágyba bújnak odakint, amíg végre-végre le lehet feküdni. Szörnyű ez a várakozás, ez a kikerülhetetlen vasárnap délután!

És az a legszörnyűbb, hogy az ember tudja is, hogyan jutott ide. Ūristen, hányszor végiggondolta már!

Mint minden, ez is a születésnél kezdődött. Mert ha nem egy kisvárosi gazdasági iskola igazgatójának fiaként jön a világra, akinek éppen negyvenöt hold földje van, akkor minden másként alakul. De a papának földje volt, éppen negyvenöt hold terméketlen, szikes földje, amit úgy örökölt, s ami miatt aztán negyvenkilencben ráírták a káderlapjára, hogy „kispolgári beállítottságú, értelmiségi kulák”.

Persze az ilyen apának hogyan is tanulhattak volna tovább a gyerekei. Icaának el se küldték a felvételi kérelmét a gimnáziumba, neki meg azt mondta Gulyás, az igazgató, hogy menjen ipari tanulóknak. Kómúvesre, ácsra mindig szükség van. Ipari tanulóknak, kitűnő bizonyítvánnyal! Meg olyan vörös nyakkendővel, amit az iskolában elsőként kötött a rendőrparancsnok a nyakába.

Hogy is volt csak?

Vasárnap délelőtt a tanévnyitó ünnepélyen megkapta a nyakkendőt, aztán hétfő reggel már ott olvashatta mindenki a szegyéntáblán: Somos Bálint kulák a város. szegylene, mert nem teljesítette sertés- és tojásbeadási kötelezettségét. Somos Bálint kulák, Somos Bálint vörös nyakkendő s úttörő apja...

A felhő egy kicsit elvékonyodott, a tető meg a fal világosabb lett, de aztán még sötétebbre változott minden.

Ica aztán már nem is próbálkozott többé. Apja barátja, Jánosi főorvos valahogy elintézte, hogy felvegyék ápolónőnek a megyei kórházba.

Ő se ment el ipari tanulóknak. Otthon maradt és a téglagyárban dolgozott. Előbb a csilléslovakat hajtotta, aztán, mikor egy kicsit megerősödött, beállították a rakodók közé. És minden évben újra próbálkozott. Előbb a gimnáziumba, aztán a technikumba. Végre, ötvenháromban felvették.

Ott a technikumban, ahogy így visszagondol, már rálépett arra az útra, ami ide vezetett. Négy évvel volt idősebb a többieknél, és három jó inge volt, meg egy kifakult, szürke esőkabátja. Ezt viselte télikabát helyett. Ha az iskolában bál volt, mindig egyedül maradt a kollégium hosszú tanulójában. Csak nézte maga előtt a könyvet, és csodálkozott, hogy semmit nem ért abból, amit olvas.

A technikumban is kitűnő rendű volt, de itt már csak akkor szólalt meg, ha feleltették. Máskor csendben volt. Ott hallotta mindig anyja szavait: „Kisfiam, soha egy szót se! Egyetlen szót se! Hallgass, és tanul! Örülj, hogy megtűrnek maguk között!”

Hogy megtűrnek maguk között...

Bálint előbbre hajolt. A sarkon egy házaspárt látott feltűnni. A mozdonyvezetők a gyerekek nélkül? Nem, nem azok! Valaki más... Ūk később szoktak elindulni. Ūk is csak később indulnak el.

Újra kiegyenesedett.

Hogy megtűrnek maguk között...

Egyszer, ötvenöt nyarán cséplőgép-ellenőrnek jelentkezett. A háromnapos tanfolyamot elvégezte, s előleget is kapott. A gép indulása előtti napon azonban behívat-

ták a tanácsházára, és egy ismeretlen férfi kifaggatta, hogy mennyi földjük volt, meg hogy él-e rokonuk külföldön. Aztán visszakérte az előleget. Másnap a tanácselnök nem fogadta a köszönését.

Aztán negyedévben meghalt a papa. A temetés elvitte a sötétkék érettségi ruha árát.

Egyetemről persze szó sem lehetett. Meg különben is, azonnal behívták katonának. Akkoriban sokan kimaradtak, de őt azonnal behívták.

Két év, pontosabban huszonhat hónap telt el egyenruhában. A században már mindenki „lordnak” hívta, mert mindig egyedül ment kimenőre, meg a klubban is mindig magányosan olvasott.

Amikor leszerelt, egy-két hétig ott élt ő is a zuglói szoba-konyhás lakásban, Icaéknál, aki közben férjhez ment, és anyával meg az urával együtt ide költözött.

Két hét múlva úgy érezte, képtelen a nyakukon lógni tovább.

Akkor látta meg a hirdetést: „Vidéki tervezővállalat építésztechnikust keres”. Azonnal válaszolt. Egy hét múlva le is költözött.

Amikor Margit néni bevezette ebbe a szobába, bolintott, mint aki számára valami régen várt dolog teljesedik be. Tudta, mi vár itt rá, de azt is tudta, hogy ennek így kellett lennie.

Akkor gondolta először végig a történeteket, és akkor mondta ki, ugyanígy, az ablak előtt állva, hogy igen, ami volt és ami van, az törvény. Megmásíthatatlanul és kikerülhetetlenül az.

Eljött az ablaktól, és lassan a kettős ágy végében álló csipketerítős asztalhoz sétált. Felemelt róla egy újságot, majd belelapozott abba a könyvbe, amit még tegnap délután készített elő, hogy majd ma olvasni kezdi. A könyv valami felfedező útról szólt, s fényképek is voltak benne. Az ilyen könyveket szerette leginkább, de most hiába próbálta, nem tudott elolvasni egy sort sem.

Újra az ablak elé állt, hogy az utcát nézze.

Odalent akkor fordultak be a sarkon a mozdonyvezetők. Elöl a két gyerek, utánuk új télikabátban a papa meg a mama.

Az ég egy pillanatra megint kitisztult, és a ferde napsugaraktól még egyszer kivilágosodtak a színek.

Mikor újra sötét lett, Bálint megfordult, és a szobát kezdte nézni. A kettős ágy fölött az olajnyomatú Krisztus-képet, a bordó mintás ágytakarót, a kályha mellett leveleit lógató pálmát, a szekrény tetején a kaktuszokat, s az egyformán barna és egyformán otromba bútorokat, egy kisvárosi asztalosmester faragásokkal, metszett üveggel díszített remekeit.

A lapos könyvszekrényhez oda se ment. Innen, messziről is el tudta sorolni Pista bácsi könyvtárát, a Nagy Háború Írásban és Képpen című történelmi gyűjteményt, Gáspár Ferenc útleírásait, két-három szölelészeti szakkönyvet, néhány puha fedelű külpolitikai brosrát, egy-két ismeretlen külföldi szerzőtől származó regényt meg a fekete kötésű bibliát.

Újra az órájára nézett.

Negyed öt. Még mindig legalább négy óra. Négy egész óra!

És reggelig? Addig még majdnem háromszor ennyi! Reggelig, amikor itt szemben, a gyögynövényboltról leveszik a rozsdás lakatokat, aztán a kosárfonó műhelyről is lekerülnek a vaspántok, és az öreg látszerész telerakja a kirakat üvegeit mindenféle fémdíszes kerettel, szemüvegtokkal, meg kiteszi azt a kopott katonai távcsövét, amit úgyse vesz meg senki.

Ezt már jó nézni!

Meg jó készülődni is és sietni, hogy még reggelizésre is jusson idő a sarki tejivóban.

De még jobb odaállni a tábla elé, befejezni a szombatn félbehagyott vonalat, és várni Gáspárt, a teremfőnököt, hogy átvegye az elkészült rajzot, és új munkát adjon helyette.

Az ebéd is jó, amikor a többiek kiabálva mesélnek a meccsről, és a kis Bakos néha elmondja, hogyan viselkedett a lány, amikor elbúcsúztak a kapuban.

A délután se rossz, és még az estétet is el lehet viselni valahogy. Az ember moziba megy vagy sétál egy nagyot, vagy hazavisz valami munkát, s ha elkészült vele, nyugodtan lefekszik.

Csak ezek, ezek a vasárnap délutánok! Ilyenkor jut eszébe minden, ilyenkor éri, hogy a szálakat, azokat a bizonyos szálakat azért már soha nem lehet összekötni. A szálakat, amelyek tulajdonképpen nincsenek is, mert nem tudtak kifejlődni sem. Három ing, egy kifakult esőkabát, anya sírós szavai meg a visszavett előleg... Így nem lehet szálakat növeszteni. Talán másnak sikerült volna, de neki nem.

Megint az útleírásért nyúlt, s felkattintotta a kis papírernyős asztali lámpát is, hátha így könnyebben megy majd az olvasás.

De a tekintete elkalandozott. Aztán nem is erőltette az olvasást. Csak nézett előre, és nem tudta, mit csináljon.

Ki kell bírni — gondolta —, valahogy csak ki kell bírni. És itthon kell kibírni, mert most igazán nem mehet el sehova. Már minden filmet látott, s legalább háromszor megnézte az új kiállítást is a múzeumban.

Fél hat felé már nem tudott tovább ülni.

Gyorsan felöltözött, hogy elmenjen otthonról. Mielőtt kilépett volna, kopogott a konyhaajtón, de nem válaszolt senki. Míg gondolkodott, Pista bácsiék átmehettek a szomszédba.

Az utcán szél fújt, és amikor a sarokra ért, egy erősebb lökés felkapta a kabátja szárnyát.

Úgy gondolta, sétál egyet, aztán mégis elmegy a moziba. Igaz, azt a torreadoros filmet már látta, de az ilyeneket kétszer is meg lehet nézni.

De amíg a következő előadás kezdődik, addig is van legalább másfél óra.

Ment az utcán, a szél meg-meglódította kabátját, és újra csak a délutáni dolgokon gondolkodott. A szalák — mondta magának —, a szalák. Most látszik csak, mit jelentenek a szalák. És nézni kezdte az embereket, hogy kinek lehetne legalább köszönni.

A következő sarkon jobbra fordult, mert arra több volt a kirakat, és sűrűbben jöttek az emberek. Hiába lassított, és hiába ment végig az utca mindkét oldalán, nem talákozott senki ismerőssel.

Aztán a korzóra is befordult. Itt már minden házban volt kirakat, és a kivilágított mozik előtt sokan álldögáltak. De itt sem szólította meg senki.

Odahúzódott a trafik mellé, és onnan figyelt.

Aztán hirtelen újra nekiindult. Most az utca közepén ment, hogy mindkét járdát figyelhesse. Egyszer felvillant előtte egy ismerős arc, de később rájött, hogy az újságárust látta, akitől mindennap meg szokta venni az esti lapot.

Aztán bement, hogy megváltsa a mozijegyet.

Amikor ellépett a pénztártól, az előcsarnok párás üvegajtaján át látta meg Gáspárt. Ott ment a feleségével meg a két fehér kabátos kislányával a túloldalon.

A jegyet gyorsan eltette, és kisetett.

Gáspárék akkor már vagy négy házzal lejjebb jártak.

Bálint úgy gondolta, hogy nem megy át a túloldalra, hanem ezen a járdán előzi meg őket, majd az utca végén, mintha éppen arra sétálna, elébük kerül.

Leszegett fejjel sietett a sarokig. Amikor megállt, Gáspárékat még az utca közepén látta. Ott beszélgettek egy magas, svájcisapkás férfivel. Majd befejezik — gondolta, és a sarki cipőbolt kirakatát kezdte nézni.

Amikor megfordult, Gáspárékat már nem látta sehol.

Biztosan letértek a keresztutcába, ami az autóbusz-megállóhoz vezet.

Gyors léptekkel megindult, a kabátját kigombolta, hogy könnyebben léphessen.

A keresztutcán csak egy idős házaspár ballagott összekarolva.

Odalent, a megállónál, egy fiatal lány várt, fényes esőkabátban, bőrönddel.

Itt sincsenek.

Elindult vissza, a korzóra. Előbb csak sietett, aztán futni kezdett.

Mikor visszaért, Gáspárék akkor jöttek ki a cukorkásboltból, és mindjárt meg is indultak az ellenkező irányba, a villamosmegálló felé.

A csengetést már a sarokról hallotta. Mikor a megállóhoz ért, épphogy csak fel tudott ugrani a hátsó peronra.

Csak akkor nyugodott meg egy kicsit, amikor egy éles kanyarnál az első kocsi-ban felvillant a két kis fehér kabát.

A kalauz hiába szólt rá kétszer is, odahúzódott a hátsó ajtóhoz, hogy lássa, mikor szállnak le Gáspárék. Közben lassú mozdulatokkal izzadt homlokát törölgette.

Hiába figyelt annyira, már csak a mozgó kocsi-ból látta, hogy az új lakótelep gyógyszertáránál leszállt a család.

Még futott a villamos, amikor a következő megállóban leugrott.

A frissen lerakott cementkockákon futni kezdett visszafelé. Aztán egy autó fénycsóvája világitotta meg előtte a fákat. Oldalra fordult, és amikor látta, hogy egy taxi, odaintette. A gyógyszer-tárhoz, mondta a csodálkozó sofőrnek. Forduljon be, mondta, amikor odaértek. Megkerülték a háztömböt, majd néhány környező utcán is végigfutottak.

A park melletti sétányon látta meg ismét Gáspárékat. Egy lassan nekilendülő autó után inlegettek.

Bálint kiszállt, fizetett, majd behúzódott egy fa mögé, hogy a nyakkendőjét megigazítsa. Közben minden ujjában érezte, hogyan dobog a szíve.

Gáspárék tovább indultak, Bálint messziről követte őket.

A sétány végén újabb házcsoport állt. Itt még erőtlen, sárga fényű lámpák égtek az oszlopokon.

Úristen, ha mindjárt az utca elején laknak!

De Gáspárék tovább mentek, és Bálint egyre közelebb került hozzájuk. Aztán átvágott a túloldalra, hogy ott a sötét kerítések mellett előzze meg őket. A sarkon megállt.

Csak most be ne menjenek valahova!

Ahogy Gáspárék közeledtek, úgy lett mind izgatottabb. A nyakkendőjét újra megigazította, aztán begombolta, majd ismét kinyitotta a kabátját.

Mikor Gáspárék a legközelebbi lámpa fényében feltűntek, már nem tudott egy helyben állni. Előbb egy pár lépést hátrált, majd hirtelen megindult feléjük. Az ujjait mind nagyobb erővel szorította a tenyeréhez. A sárga lámpafény a meg-meglóduló széltől fel-le ugrándozott a házak falán.

A hangja valahonnan nagyon messziről érkezett.

– Jó estét!

Előbb a két fehér kabátos kislány nézett fel rá, aztán az édesanyjuk. Amikor Gáspárt felismerte, megállt, és csak akkor indult tovább, amikor a kislányok rángatni kezdték a kezét. Már menet közben szólt vissza.

– Jó estét! Kisétált ilyen messzire?

Bálint nem válaszolt. Lassan tovább indult, s azt figyelte, hogyan oldódik ki ujjaiából a görcs.

Nem szállt villamosra. Egyenletes léptekkel ment vissza a városba.

A korszón már kevés ember járt, és csak a mozik előtt világítottak a kirakatok. A házmesterék ablaka sötét volt, s ahogy vigyázva, lábujjhegyen végigment a konyhán, a vastag dunna alól ismerősen hangzott felé Margit néniék ütemes szűszogása.

Nem feküdt le mindjárt. Odaült a csipketerítős asztalhoz, s a könyvből, amit még tegnap készített elő, elolvasott néhány oldalt.

Mielőtt eloltotta a lámpát, odatette a szék karjára a zöld kötött ingét, amit hétköznap viselt, és megnézte, hogy ott van-e az irattárcájában a puha hegyű, aranybetűs kihúzóceruzája.

Aztán megnyomta a kapcsolót. Néhány perc múlva, mint valamikor gyerekkorában, oldalra fordulva, felhúzott lábakkal elaludt.

FORRÁS

IZES MIHÁLY

HATVANÖT ÉVES

*Miért nem ismeritek az apámat?
a vállató gépzaj napi nyolccórája után
kapálni járt meg permetezni
és félszegen kódorog ma, tántorog;
megrészegítette ez az élet,
és az a hatvan év, amikoris
mindent csinálni akart, mert Krisztus
nem váltotta meg eléggé a világot.
De öregkorára belerokkant.
És olyan egyszerű ez, annyira hétköznapi,
hogy el se mondtam volna,
ha nem félnék, hogy holnapra meghal és
én megint magamra maradok.*